

Trygga egenföretagare?

- En analys av egenföretagares möjlighet att nyttja socialförsäkringarna

Utredning gjord av Ragnar Bengtsson på uppdrag av
DIK, 2018

Innehåll

Sammanfattning, 3

Inledning, 4

Data, 5

Egenföretagare, ålder- & könsfördelning, 7

Egenföretagare och socialförsäkringarna, 10

Sjukförsäkring, 12

Föräldradagar och VAB, 16

Arbetslöshetsförsäkring, 18

Slutdiskussion, 20

Källor, 22

Bilaga, 23

Sammanfattning

Resultaten tyder på att egenföretagare, på grund av regelverken, inte kan utnyttja sjuk – och arbetslöshetsförsäkringarna på samma sätt som anställda. Detta resulterar i att egenföretagare i lägre utsträckning sjukskriver sig vid kortvarig sjukdom och ansöker om arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet, jämfört med anställda.

Reglerna kring föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning (VAB) är likartade för företagare och anställda, det observeras även i graden av nyttjande som skiljer mycket lite mellan anställda och egenföretagare.

I arbetslöshetsförsäkringen identifieras formella krav på nedläggning av företaget som en viktig faktor till de observerade skillnaderna.

I sjukförsäkringen identifieras karenstiden för egenföretagare som en viktig förklaring till den lägre sjukskrivningsgraden vid kortare sjukfall bland företagare.

Sammantaget tyder genomgången av nyttjande av, och reglerna som kringgärdar socialförsäkringarna, att det är regelsystemen snarare än behovet av försäkringarna som styr skillnaden i nyttjande mellan egenföretagare och anställda.

Inledning

DIK organiserar drygt 20 000 medlemmar. Arbetsplatserna spänner från reklambyråer, bibliotek, arkiv och museum till språk, kulturadministration och turism. Gemensamt är att alla arbetar med kultur och kommunikation på något sätt. En förändring som har noterats från förbundet är att allt större delar av medlemmarna är eller är på väg att bli egna företagare.

Trygghet för löntagare har varit och är en central del av det svenska välfärdsbygget. För att tryggheten ska vara fortsatt stor för yrkesverksamma, krävs att systemen görs om och blir relevanta i en tid när anställning ofta byts ut till företagande. Som ett led i att belysa situationen för egenföretagare inom DIK:s verksamhetsområden undersöks i den här rapporten företagares tillgång till socialförsäkringarna.

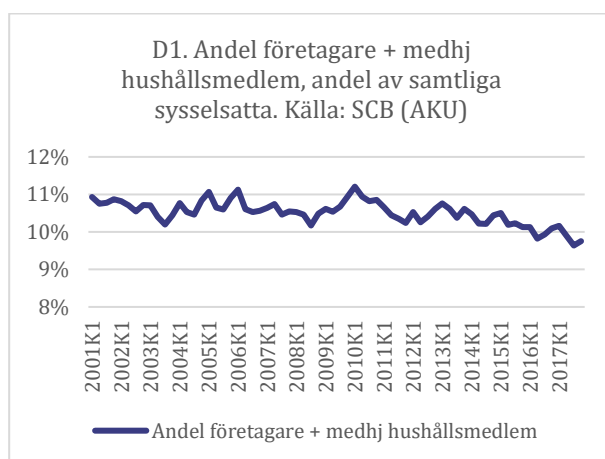
De större yrkesgrupperna inom DIK (DIK-yrken) definieras av Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK) och är följande: Informatörer; kommunikatörer och PR-specialister; Arkeologer och specialister inom humaniora m.m.; Museiintendenter m.fl.; Bibliotekarier och arkivarier; Översättare, tolkar och lingvister m.fl.; Grafisk formgivare m.fl.; Designer inom spel och digitala medier.

Rapporten bygger på analys av registerdata beställd från Statistiska centralbyrån (SCB), databasen som använts är SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik. Syftet är att beskriva hur egenföretagandet ser ut bland de yrkesgrupper DIK organiserar, samt att beskriva på vilket sätt egenföretagare nyttjar de sociala försäkringssystemen. Försäkringarna är här definierade som sjuk- och föräldraförsäkringen, tillfällig föräldrapenning (VAB) samt arbetslöshetsförsäkringen.

Att analysera egenföretagare och deras användning av socialförsäkringarna är viktigt ur flera aspekter. Dels är det en konkret utmaning för fackföreningar att utvecklas och fortsätta vara relevanta i en miljö där fler och fler definierar sig som egenföretagare. Det är även viktigt ur samhällssynpunkt att belysa de problem företagare möter i relation till det allmänna, av rättviseskäl och effektivitetsskäl. De sociala försäkringarna betalas på samma sätt av företagare som av anställda¹ och bör erbjuda trygghet därefter. Om företagare upplever försäkringarna som irrelevanta kan de uppfattas som hinder för individer att bli egenföretagare, något som riskerar leda till en mindre dynamisk ekonomi. Arbetslöshetsförsäkringen (här likställd med A-kassa), är även av särskilt

¹ Med undantag från sjukförsäkringen (se avsnitt om sjukförsäkringen).

intresse då den ska fungera både som ett skydd för individen och som en automatisk stabilisator i ekonomin i lågkonjunktur. Om egenföretagare i praktiken inte omfattas av försäkringen finns en risk att konsumtionen inte upprätthålls som förväntat vid en lågkonjunktur, vilket riskerar att förvärra den.

Andelen företagare av samtliga sysselsatta publiceras sedan 2001 av SCB (Arbetskraftsundersökningen, AKU). Andelen uppvisar en svagt negativ utveckling, något som inte alltid framgår i debatten. Det är dock svårt att uttala sig om specifika yrken då SSK standarden gjorts om och det numera inte är möjligt att koppla ihop data från tiden innan 2014. Den svaga nedgången sedan 2011 kan även vara ett konjunkturrelaterat fenomen som spontant försvinner i framtiden. RAMS till skillnad från AKU är möjlig att koppla till nyttjande av socialförsäkringarna, varför denna databas används i analysen. Åren som omfattas är 2014–2015 (2015 är det tillgängliga året).

Data

De data som används är registerdata ur SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). 4,5 miljoner individer omfattas i materialet för 2015 och 4,4 miljoner 2014. De individer som ingår är de som är kopplade till ett arbete i RAMS-registret. Dessa individer har eller har haft ett arbete som de under referensåret har fått en inkomst ifrån eller erhållit ersättning relaterad till arbetet via någon offentlig försäkring. Arbetet kan vara nedlagt/inaktivt eller aktivt.

De individer som inte är inkluderade utgörs i huvudsak av: Heltidsstudenter utan koppling till arbetsmarknaden, utlandsarbetande svenskar, svenskar boende i utlandet, individer med mycket långa arbetslöshets- och sjukfall (mer än ett sammanhängande kalenderår), unga arbetslösa utan tidigare koppling till arbetsmarknaden, andra individer utan koppling till arbetsmarknaden samt i viss utsträckning, anställda med oregistrerade (*svarta*) anställningar.

I första genomgången av populationen ingår individer som inte har en yrkesbeteckning (*Okänt yrke*) då de av någon anledning inte kartlagts i RAMS än. Det kan bero på att individen är ny på arbetsmarknaden, att hen har bytt arbete relativt nyligen eller att SCB av någon annan anledning har haft svårt att kategorisera individen. Grupp *Okänt yrke* exkluderas senare och därmed finns risken att vissa grupper på arbetsmarknaden är underrepresenterade. Om så är fallet bör felet vara viktat så att populationen som används i efterkommande analys (ca 3 miljoner individer) är relativt äldre och mer stabilt förankrade på arbetsmarknaden och även oftare anställda än befolkningen i allmänhet är. Kontroll av detta har gjorts (redovisas inte i denna rapport), vilket bekräftar att gruppen (*Okänt yrke*) är: Yngre, oftare arbetslös, sjukare och oftare är egenföretagare än populationen som helhet.

RAMS möjliggör koppling mellan individens yrkeskategorisering och nyttjande av de sociala försäkringarna. Analysen av olika yrkesgruppers nyttjande av försäkringarna har gjorts av SCB i dialog med rapportförfattaren. Utfallen som är av intresse i rapporten avser sjuk-, VAB- och föräldradagar, samt dagar i arbetslöshet. Data kommer från SCB men är insamlad via register från Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen (IAF) & Försäkringskassan. När det gäller sjukförsäkringen innebär det att karenstid samt sjuklöneperiod inte är inkluderad i sjukdagarna. För dagar i arbetslöshet är karensdagarna inkluderade men eventuellt finns grupper som vid arbetslöshet går in i studier eller väljer att inte registrera sig hos Arbetsförmedlingen. Dessa kommer därmed inte räknas som arbetslösa här, även om de i vissa fall skulle ses som det i till exempel AKU². Studien fokuserar på skillnader i uttag mellan företagare och anställda. Uttag är definierat som dagar, inte som ersättning av lön. Ett sådant fokus kan möjligen komma fram till andra slutsatser. För en genomgång av problematiken kring egenföretagares möjlighet att få rätt ersättning från Försäkringskassan se RiR (2018:1).

² I AKU definieras alla som saknar, kan och vill ta arbete som arbetslösa (officiell arbetslöshetsdefinition).

Egenföretagare, ålder- & könsfördelning

I tabell 1 redovisas antalet individer som yrkesklassificerats i RAMS efter yrke och yrkeställning³, hur vanligt förekommande de olika yrkeställningarna är inom yrket samt hur stor andel kvinnor utgör av varje subpopulation. I registret finns även en grupp med okänt yrke.

En del av de individer som inte är yrkeskategoriserade skulle kategoriseras in i ett av DIK-yrkena om de hade kategoriserats. Därmed är antalet som återfinns i kolumn 8 (*TOTAL*) i viss mån underskattat. Att en stor del av företagen återfinns inom gruppen *Oklart yrke* medför att andelen företagare är underskattad inom samtliga andra yrkesgrupper. Inget tyder dock på att det har någon systematisk slagsida åt något speciellt yrke (även om det inte kan uteslutas definitivt). Skälet till underrepresentationen är att RAMS-kartläggningen fokuserar på att inhämta uppgifter om anställda då det kan göras mer effektivt genom att inhämta information om flera anställda samtidigt via organisationen de arbetar inom.

Tabell 1. Andelen kvinnor & individer i åldern 24–45 år i grupperna: Företagare, Anställda och Hela populationen, samt gruppernas andel av populationen, uppdelat på yrkesgrupper

Yrke	Grupp	Företagare		Anställda		Hela populationen		
		SSYK	Kvinnor	Av TOTAL	Kvinnor	Av TOTAL	Kvinnor	TOTAL
Grafisk formgivare m.fl.		2172	32 %	11 %	50 %	89 %	48 %	4 758
Designer inom spel och digitala medier		2173	5 %	9 %	22 %	91 %	21 %	1 445
Informatörer, kommunikatörer och PR-specialister		2432	40 %	2 %	71 %	98 %	70 %	11 667
Museiintendenter m.fl.		2621	35 %	1 %	65 %	99 %	65 %	1 401
Bibliotekarier och arkivarier		2622	43 %	0,1 %	76 %	100 %	76 %	6 340
Arkeologer och specialister inom humaniora m.m.		2623	0 %	0 %	55 %	100 %	55 %	893
Översättare, tolkar och lingvister m.fl.		2643	77 %	3 %	71 %	97 %	71 %	1 114
Oklart yrke			32 %	22 %	46 %	78 %	43 %	1 431 518
Alla			31 %	8 %	50 %	92 %	49 %	4 493 760

Not: Företagare & Anställda avser andel registrerad i sådan yrkeställning. Individen kan vara arbetslös, sjukskriven eller sysselsatt.

³ Yrkeställning anger de sysselsattas ställning i arbetslivet. Klassificeringen är: Egna företagare, företagare i eget AB samt anställda. Företagare i eget AB med anställda likställs här med anställda.

I hela populationen (*Alla*) är 49 procent av 4,5 miljoner, kvinnor. Bland anställda är 50 procent kvinnor och anställda utgör 92 procent av hela populationen. Därmed utgör företagare 8 procent av hela populationen (*Alla*) och av dessa är 31 procent kvinnor. Kvinnor är med andra ord underrepresenterade bland företagare i allmänhet.

När det kommer till DIK-yrken ser vi att företagare är vanligast inom gruppen *Grafisk formgivare m.fl.* (SSYK 2172) följt av *Designer inom spel och digitala medier* (2173) med 11 respektive 9 procent företagare, vilket i båda fallen är högre än i populationen som helhet.

Bibliotekarier och arkivarier (2622) samt *Arkeologer och specialister inom humaniora m.m.* (2623) har lägst andel företagare 0,1 respektive 0 procent. I det senare fallet är det låga totala antalet (893 individer) troligen en bidragande faktor till att ingen företagare finns registrerad i RAMS. Detta ska inte tolkas som att det inte finns arkeologer (m.fl.) som är egenföretagare utan som att företagande är relativt ovanligt inom gruppen, alternativt att de som är företagare inom gruppen definierar sig som något annat än arkeologer (m.fl.).

Bland DIK-yrkena är andelen kvinnor högre än genomsnittet bland alla yrkesgrupper förutom inom *Designer inom spel och digitala medier*. Det är även yrket som har störst skillnad i andel kvinnor mellan företagare (5 procent) och anställda (22 procent). Detta könslapp mellan företagare och anställda är synligt inom alla grupper förutom bland *Översättare, tolkar och lingvister m.fl.* som har högre andel kvinnor bland företagarna (77 procent) jämför med anställda (71 procent). Tolkning av resultatet ska göras försiktigt för vissa grupper då antalet individer som resultaten baseras på är mycket få (se Bilaga).

Gruppen *Oklart yrke* sticker ut vad gäller andelen företagare som är mycket hög, 22 procent. Att gruppen är speciell bekräftas av andra specifikationer vad gäller ålder, sjukskrivning och arbetslöshet (redovisas inte). Gruppen *Oklart yrke* kommer därför exkluderas i den fortsatta sammanställningen. Därmed är fokus för sammanställningen de 3,06 miljoner individer som har kategoriserats i ett yrke.

Tabell 2 sammanställer populationen som avses härifrån i sammanställningen. Cirka 27 000 individer har registrerats som anställda inom något DIK-yrke, 949 som företagare. Därmed utgör företagare ca 3,4 procent av de sysselsatta i ett DIK-yrke (1,8 procent i hela populationen).

Tabell 2. Antal individer efter Yrkesställning, DIK:s yrkesgrupper & Alla individer med yrkesklassificering (2015).

	DIK	Alla
Anställda	26 669	3 007 070
Företagare	949	55 172
Summa	27 618	3 062 242

Förutsatt att fördelningen av företagare med oklart yrke är jämt mellan *DIK* och *Alla* kan vi anta att den verkliga andelen företagare (om samtliga individer hade kartlagts av RAMS) är ca 4,4 gånger så hög. Det skulle innebära 13,6 procent inom DIK-yrken och 8 procent inom Alla yrken.

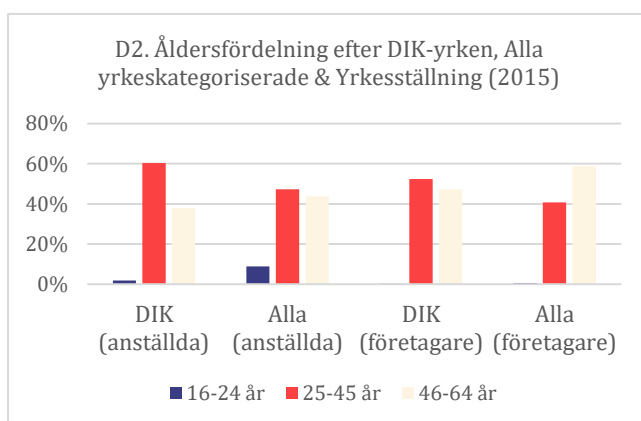
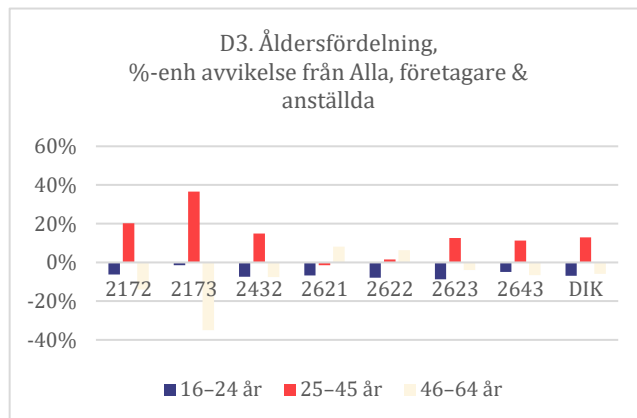

Diagram 2 presenterar åldersfördelningen i DIK-yrken som helhet, Diagram 3, som avvikelser från gruppen *Alla*.

Bland *Alla (företagare)* ser vi att åldersgruppen 46–64 år dominerar, men att företagare inom DIK-yrken tenderar att vara något yngre.

Unga individer, 16–24 år, är frånvarande i materialet. Till stor del beror det troligen på att de inte yrkeskategoriseras lika lätt som äldre med mer stabila anställningar. Inom *DIK (anställda)* är åldersgruppen unga mindre än inom *Alla (anställda)*. Detta beror troligen på kraven på utbildning som DIK-yrken har.

Uppdelat på yrken syns tydligt att den stora andelen, 25–45 år, inom DIK-yrken drivs av yrket *Designer inom spel och digitala medier* (2173) och i viss mån av *Grafisk formgivare m.fl.* (2172). Bland övriga yrken följer åldersfördelningen befolkningen som helhet (Alla) relativt väl.

Sammanfattningsvis kan sägas att DIK-yrken i högre grad är kvinnodominerade och har en större andel individer i åldern 25–45 år, jämfört med andra yrkesgrupper. *Designer inom spel och digitala medier* sticker ut som ett mycket mansdominerat yrke med mycket få "äldre" och med tydligare uppdelning mellan egenföretagare och anställda, där underrepresentationen av kvinnliga egenföretagare är större än inom andra yrken. *Översättare, tolkar och lingvister m.fl.* sticker ut på motsvarande sätt men genom att kvinnor är relativt överrepresenterade som egenföretagare jämfört med bland anställda, vilket vi inte kan se i något annat yrke.

Andelen företagare varierar mellan DIK-yrkena. Inom yrkesgrupperna *Grafisk formgivare m.fl.* och *Designer inom spel och digitala medier* är företagande vanligare än bland populationen som helhet (Alla). I övriga DIK-yrken är emellertid företagande något relativt sällsynt.

Egenföretagare och socialförsäkringarna

Socialförsäkringarna är definierade som sjuk- föräldra- och arbetslöshetsförsäkringen, samt systemet för tillfällig föräldrapenning (VAB). Nyttjandet är definierat som dagar registrerade med ersättning per försäkring och individ i yrket. En åldersselektion görs för att säkerställa att demografiska skillnader mellan yrken och yrkesställning inte påverkar resultaten. Därför används åldersgruppen 25–45 år för analysen. Eventuella skillnader i nyttjande av försäkringarna antas uppstå när antingen efterfrågan eller behovet av försäkringen skiljer, eller när möjligheten att få del av försäkringen skiljer mellan grupperna.

Resultaten bör inte tolkas som total användning utan som indikation på skillnad i nyttjande av försäkringarna, mellan yrkesgrupperna och mellan anställda och företagare.

Sjukförsäkring: Antalet karensdagar i sjukförsäkringen är fastsatt till 1 dag för anställda. Företagare (ej aktiebolag) kan välja olika längd på karensdagarna vilket påverkar storleken på de sociala avgifterna som ska betalas. Alternativen är 1, 7, 30, 60 och 90 dagar. Det medför att företagare kan få sjukpenning efter 2–91 dagar av sjukfrånvaro (Försäkringskassan, 2018). Inspektionen för socialförsäkringen (ISF, 2012:8) redovisar hur fördelningen av val såg ut fram till 2010. Regelverket medgav då karenstider på mellan en och 30 dagar. Trendmässigt ökade andelen egenföretagare som valde kortast möjliga karenstid (1 dag) på bekostnad av andelen som valde längre karens. 2010 var andelen som valde 1 dag nästan 60 procent, tre dagar nästan 40 procent och 30 dagar nära noll. Ett av skälen till fördelningen var att få kände till systemet, de gjorde inga val och placerades därför i endagarsalternativet (ISF, 2012:8). Sedan 2010 är sju dagar grundalternativet om inget val görs. Därmed är det rimligt att anta att 7 dagar är det vanligaste alternativet idag. Det finns dock ingen samlad tillgänglig statistik över detta och därmed måste frågan lämnas till framtida studier. ISF (2012:8) lyfter även en rad andra problem rörande hur kvalificeringen till sjukförsäkring fungerade för egenföretagare, något som bidrog till förändring av regelverket i syfte att öka företagares möjlighet att utnyttja socialförsäkringarna (se proposition 2012/13:1, utgiftsområde 12).

Föräldraförsäkring och VAB: Sjukpenninggrundande inkomst (SGI) ligger till grund för ersättning vid föräldraledighet eller VAB (samt vid sjukdom). SGI fastställs utifrån förväntad årsinkomst. För anställda gäller i huvudsak att lämna in underlag till Försäkringskassan som styrker löneinkomst från anställning. När SGI för företagare fastställs används de senaste tre årens inkomster från företaget som underlag för beräkning av ersättning. Någon karens finns inte i systemet och ersättningen som betalas ut är samma för egenföretagare och anställda. För en grundlig genomgång av problem relaterade till fastställande av SGI för företagare se RiR (2018:1).

A-kassa: Att få ersättning vid arbetslöshet medför större ”kostnader” för företagare än för anställda. Karensvillkor och ersättningar är identiska. Den stora skillnaden ligger istället i kravet på företagare att förutsättningarna för att driva företaget måste vara borta. Det innebär i praktiken att företaget måste läggas ner eller bli vilande, eventuella lokaler måste hyras ut eller överlåtas och en hemsida som annonserar ut företaget

som aktivt, måste tas bort⁴. Detta medför i praktiken stora hinder för företagare att söka A-kassa. Ett rimligt antagande är att företagare på grund av kravet om nedläggning drar sig från att anmäla sig som arbetslösa samt att de därmed oftare väljer att avstå från att vara medlem i en A-kassa.

Sjukförsäkring

Sjukskrivningar delas här upp i *Korta* och *Långa sjukfall*. Med *Korta sjukfall* avses sjukskrivningsdagar genererade av en individ, som inte överstigit 22 vardagar under ett år (efter karens och sjuklöneperiod). Med *Långa sjukfall* avses sjukskrivningsdagar genererade av en individ, som har överstigit 22 vardagar under ett år (efter karens och sjuklöneperiod).

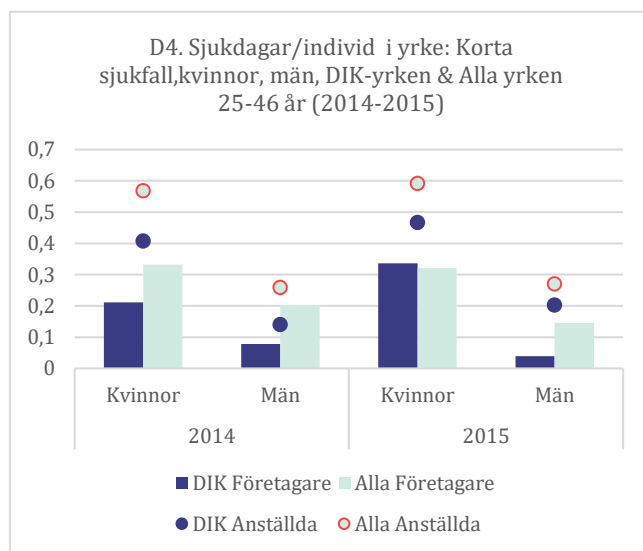

Diagram D4 visar sjukdagar, per individ i yrke, för korta sjukfall. Uppdelning görs mellan Kvinnor och Män, DIK-yrken och Alla yrken, Företagare och Anställda.

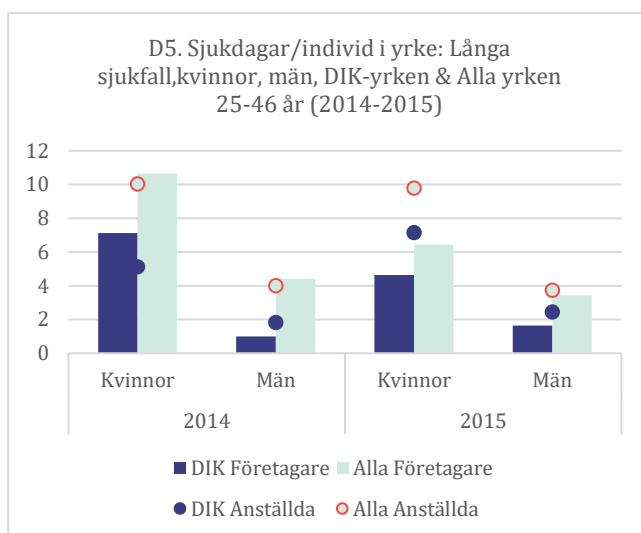
Diagrammet visar avvikelserna mellan sjukdagar för företagare och anställda (skillnad mellan stapel och punkt), samt skillnaden i mäns och kvinnors sjukskrivning, och skillnaden i DIK och övriga yrkens sjukskrivningar (skillnad mellan blå och gröna).

Tydligt är att företagare (staplar) har färre sjukdagar än anställda (punkt). För kvinnor 2014 ser vi att företagares sjukdagar per yrkesaktiv är hälften av anställdas. För män samma år är avvikelserna inte lika höga, men är det

⁴ 9, 34–35 a §§ lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

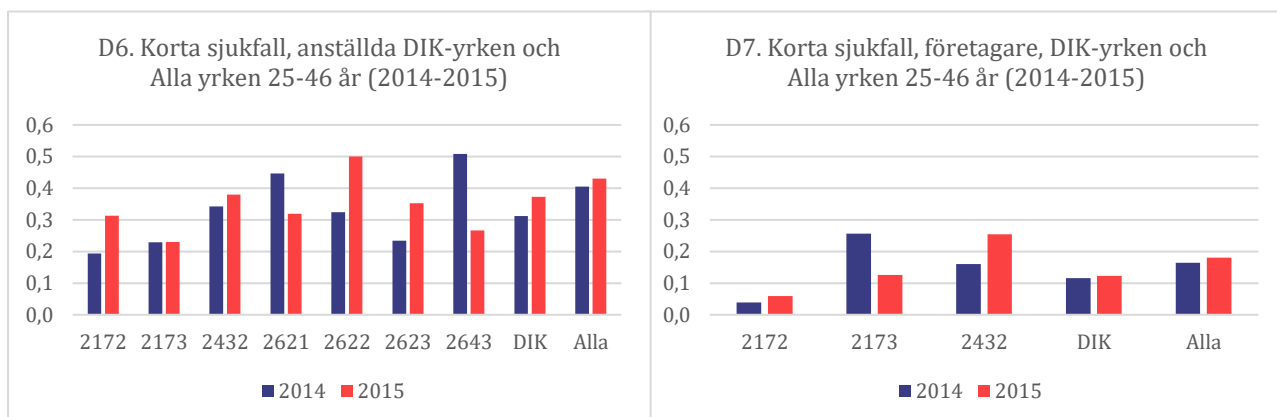
2015. Vi ser även att DIK-yrken generellt sett har färre sjukdagar per yrkesaktiv än populationen som helhet.

Bland de längre sjukfallen (D5) är avvikelserna mellan företagare och anställda inte alls lika stora och i flera fall obefintliga. Bland kvinnor 2014 är till och med sjukdagar per företagare fler än sjukdagar per anställd.

Sammanfattningsvis ser vi att sjukfallen generellt minskar från 2014 till 2015. En tydlig tendens är att företagare har färre sjukdagar per yrkesaktiv än anställda. Detta är som mest synligt bland de kortare sjukfallen där sjukskrivningsdagarna är hälften så många per yrkesaktiv bland företagarna jämfört med anställda. Bland de längre sjukfallen är skillnaden nära på obefintlig.

Nyttjandet, som det är beskrivet här (antal dagar med försäkringsersättning per yrkesaktiv) är bland korta sjukfall väsentligt högre bland anställda jämfört med företagare. Bland längre sjukfall är skillnaderna otydliga – där det finns en systematisk skillnad i sjukskrivning mellan anställda och företagare är den liten.

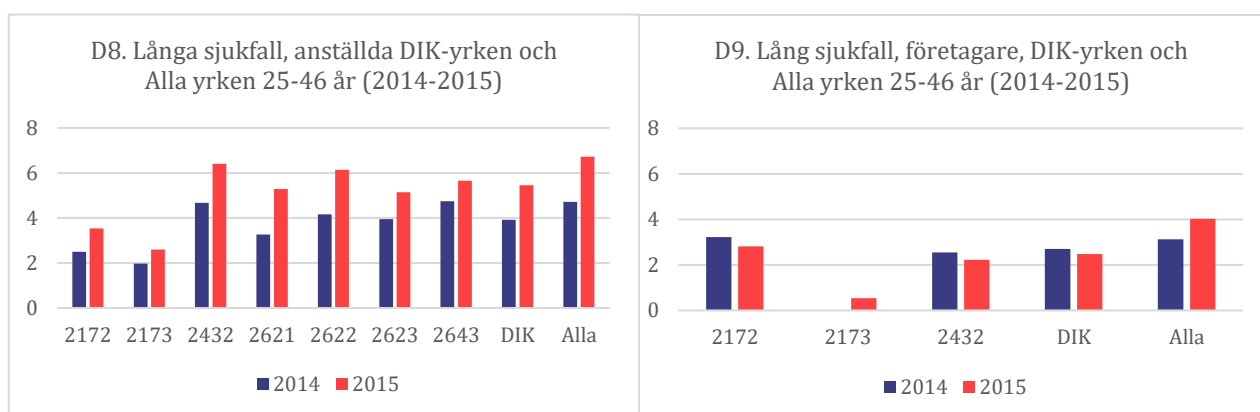

D6 och D7 delar upp de korta sjukskrivningsfallen efter yrkesgrupper och yrkesställning. D8 och D9 delar upp de långa sjukskrivningarna.

Yrkesgrupper som utelämnats är de där statistik av sekretesskäl inte kan lämnas ut, eller där underlaget för statistiken varit för litet (enstaka individer). De uteslutna yrkena är därför de med ett litet antal individer.

Variationen i sjukdagar skiljer mellan olika DIK-yrken. Bland yrken med högre antal dagar är även volatiliteten mellan åren hög. Slutsatsen blir att sjukdagar inte skiljer stort mellan de olika DIK-yrkena.

Bland företagare (D7) är skillnaden större. För gruppen *Grafisk formgivare m.fl.* (2172) är volatiliteten liten mellan åren, det är även gruppen med flest antal företagare (512 individer, 2015). För grupperna *Designer inom spel och digitala medier* (2173) och *Informatörer, kommunikatörer och PR-specialister* (2432) är volatiliteten betydligt högre och antalet företagare färre (129 respektive 253 individer).

Resultaten för de längre sjukfallen är mer stabila (D8 & D9), *Designer inom spel och digitala medier* (2173) utgör gruppen med lägst antal sjukdagar per företagare. En avvikelse från diagram 7 (D7). För gruppen *Grafisk formgivare m.fl.* (2172), ser vi att resultatet ligger nära DIK-genomsnittet

bland företagare (som till stor del utgörs av det yrket). Men även nära genomsnittet för alla företagare och därmed även för anställda eftersom företagare och anställda ligger relativt nära varandra i sjukdagar (långa sjukfall).

Uppdelat på yrken ser vi att skillnaderna mellan anställda och företagare tenderar att vara större än uppdelat på kön ovan. Detta är mycket tydligt för *Informatörer, kommunikatörer och PR-specialister* (2432) där anställda har cirka dubbelt så många sjukdagar som företagare. I gruppen utgör emellertid kvinnor 40 procent av företagarna, medan de utgör 71 procent av de anställda. *Designer inom spel och digitala medier* (2173) saknar i princip individer i lägre sjukfall. Underlaget är emellertid litet då endast 129 företagare är kategoriserade i yrket.

Kommentar sjukförsäkring

Data över sjukfallen är bristfällig – bättre underlag skulle ge upplysning om flera frågor som väcks. Sådana är, i hur stor utsträckning skillnader i ålder och kön påverkar analysen, samt om ersättningsystemet påverkar vilken typ av sjukdomar som ersätts. Analysen svarar inte heller på huruvida systemet är överutnyttjat av anställda eller underutnyttjat av företagare. Två observationer är emellertid konsistenta:

1. DIK-yrken är yrken med relativt få sjukdagar jämfört med andra yrken.
2. Skillnaden i sjukdagar mellan anställda och företagare är stor när det gäller kortare sjukfall och liten eller obefintlig när det gäller längre sjukfall.

Varför det ser ut som det gör kan ha flera förklaringar. En kan vara att observationerna som bara gäller två år är för kort tid för att uppskatta skillnader. En annan kan vara att offentliga yrken har fler sjukfall – vissa DIK-yrken är i hög grad privata yrken – något som i flera studier sammanfaller med lägre sjukfrånvaro (se Försäkringskassan, 2016 eller SCB, 2017). En tredje är att ålderskompositionen förklarar delar av resultatet. *Grafisk formgivare m.fl.* (2172), är en relativt ung yrkesgrupp och även om avgränsning med hänsyn till ålder har gjorts finns det risk att effekten kvarstår och påverkar resultatet.

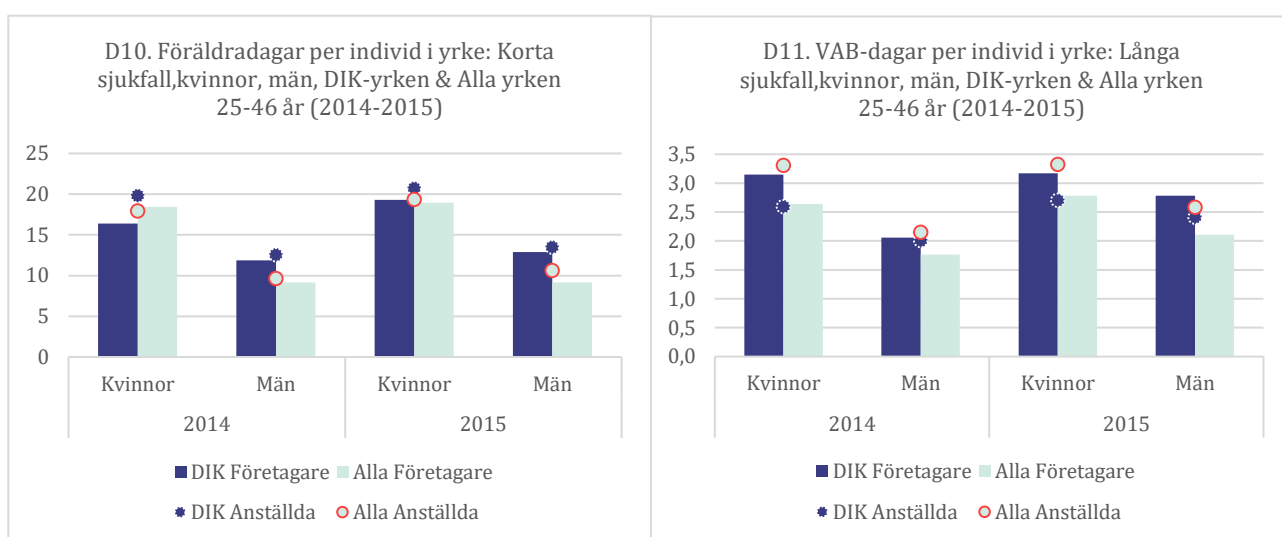
En fjärde förklaring är att karenstiden och svårigheten att vara sjukfrånvarande som företagare påverkar de kortare sjukfallen men att längre sjukfall, som kan tänkas oftare bero på mer allvarliga och tydligare arbetsnedsättande symptom, leder till sjukskrivningar i samma utsträckning bland företagare som bland anställda. Österlund (2014) hittar ett samband mellan ökad karenstid och en nedgång i korta och längre sjukfall, Österlund visar att systemets utformning och dess inbyggda "självrisk" påverkar utfallet, även för längre sjukfall. Självrisken i

sjukförsäkringen avser karenstiden som är en dag för anställda och 1-90 dagar för företagare (7 dagar för den som inte aktivt valt något annat).

Huruvida karenstiden har någon kausal verkan svarar inte denna studie på. Men vi kan konstatera att de långa sjukfallen, så som de definierats här, inte skiljer mellan företagare och anställda, vilket de kortare sjukfallen gör.

Föräldradagar och VAB

Nyttjandet av föräldraförsäkringen och VAB är här definierat och presenterat på samma sätt som för sjukförsäkringen ovan med skillnaden att ingen uppdelning görs mellan långa och korta perioder.

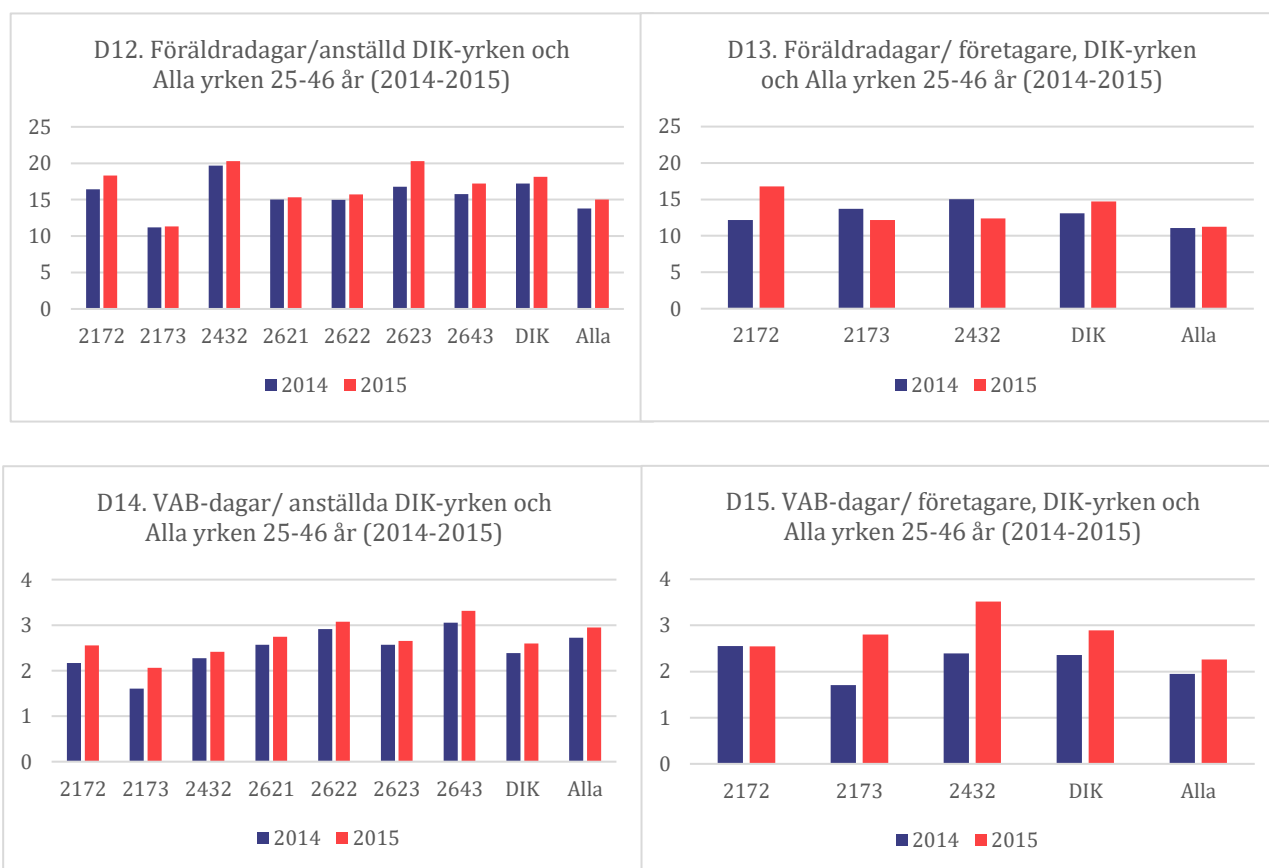

D10 visar avvikelserna i ersatta föräldradagar per yrkesaktiv företagare och anställda (skillnad mellan punkt och stapel). Samt skillnaden i mäns och kvinnors uttag av föräldradagar, och skillnaden i DIK och övriga yrkens (skillnad mellan blå och grön) utbetalda föräldradagar. D11 visar samma sak för uttag av VAB-dagar.

Skillnaden i nyttjade dagar mellan företagare och anställda är marginell över samtliga år och bör tolkas som att skillnaden är obetydlig jämfört med andra sociala försäkringar. Skillnaden i uttag mellan män och kvinnor följer samma mönster. Något som observerats är att uttaget är något mer lika mellan kvinnor och män för DIK-yrken än för övriga yrken.

För uttag av VAB dagar är de större slutsatserna lika som för föräldradagar. Skillnaden mellan företagare och anställda är liten jämfört med andra försäkringar och kvinnor tar ut mer VAB än män. Möjligen är kvinnor i DIK-yrken något mer benägna att använda VAB som företagare än som anställda, ett resultat som i så fall avviker från övriga observationer.

Sammanfattningsvis ser vi ingen skillnad i uttag mellan 2014 och 2015, skillnaden mellan grupperna är även liten, och stabil för åren. Kvinnor tenderar att nyttja de föräldrarelaterade försäkringarna i högre grad än män och eventuellt finns en lite större benägenhet för egenföretagande kvinnor i DIK-yrken att nyttja VAB än anställda kvinnor i samma yrke.

D12-D15 visar föräldradagar och VAB uppdelat efter yrken, samt anställda (D12 & D14) och företagare (D13 & D15). Yrkesgrupper som utelämnats är de där statistik av sekretesskäl inte kan lämnas ut, eller där underlaget för statistiken varit för litet (enstaka individer). De uteslutna yrkena är därför de med ett litet antal individer.

Till skillnad från sjukdagar sticker inget enskilt yrke ut, annat än *Designer inom spel och digitala medier* (2173) som har lägre uttag av föräldra- och VAB-dagar jämfört med andra DIK-yrken och övriga yrken (Alla). Denna skillnad är dock inte synlig bland företagarna.

En möjlig trend är att nyttjandet av föräldradagar och VAB ökat något under 2015.

Skillnaderna i nyttjande av föräldra- och VAB-dagar är små mellan åren och mellan företagare och anställda även om uttaget tenderar att vara något högre bland anställda. Även skillnaden mellan yrken, både bland företagare och anställda, är små. Det tyder på att trots eventuell skillnad i ålderssammansättning mellan yrkena inom gruppen 25–45 år så är grupperna och deras behov av föräldraförsäkring relativt homogen.

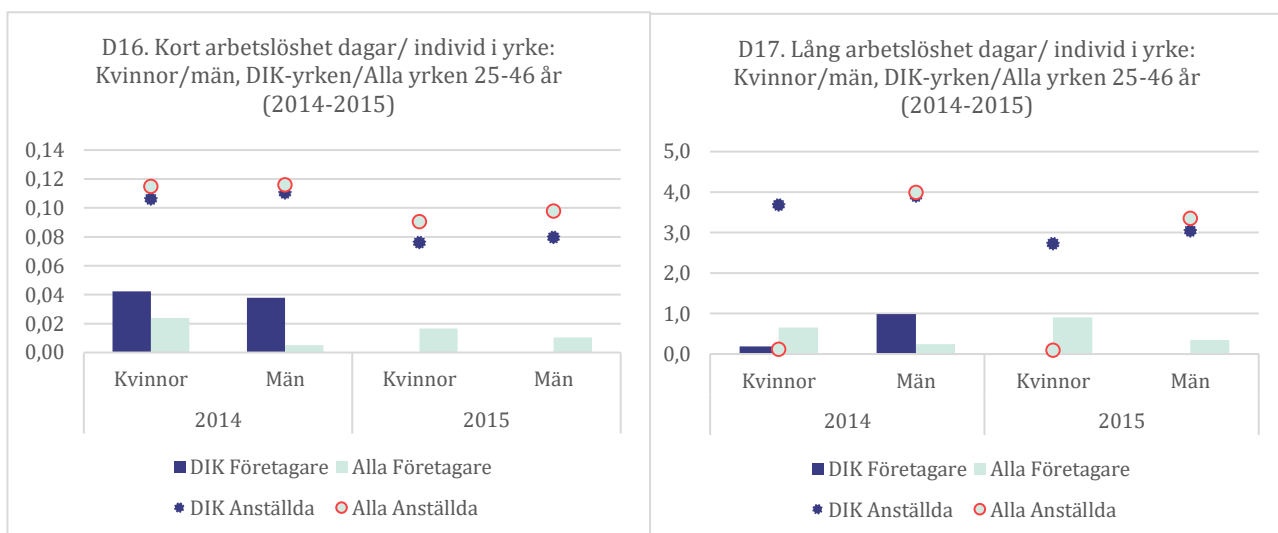
Kommentar föräldradagar och VAB

Reglerna gällande föräldraförsäkringen och VAB är mycket likartade för företagare och anställda. Att skillnaderna i nyttjande är så små bekräftar den bilden. Det visar även på att grupperna, så som de är definierade här, inte skiljer sig i behov av de socialförsäkringarna, utan att det är regelsystemen som driver de skillnader som observeras.

Arbetslöshetsförsäkring

Med arbetslöshetsförsäkringen avses här a-kassa. Nyttjandet definieras på samma sätt som ovan och en uppdelning görs i långa och korta perioder, på samma sätt och med samma uppdelning som för sjukförsäkringen ovan.

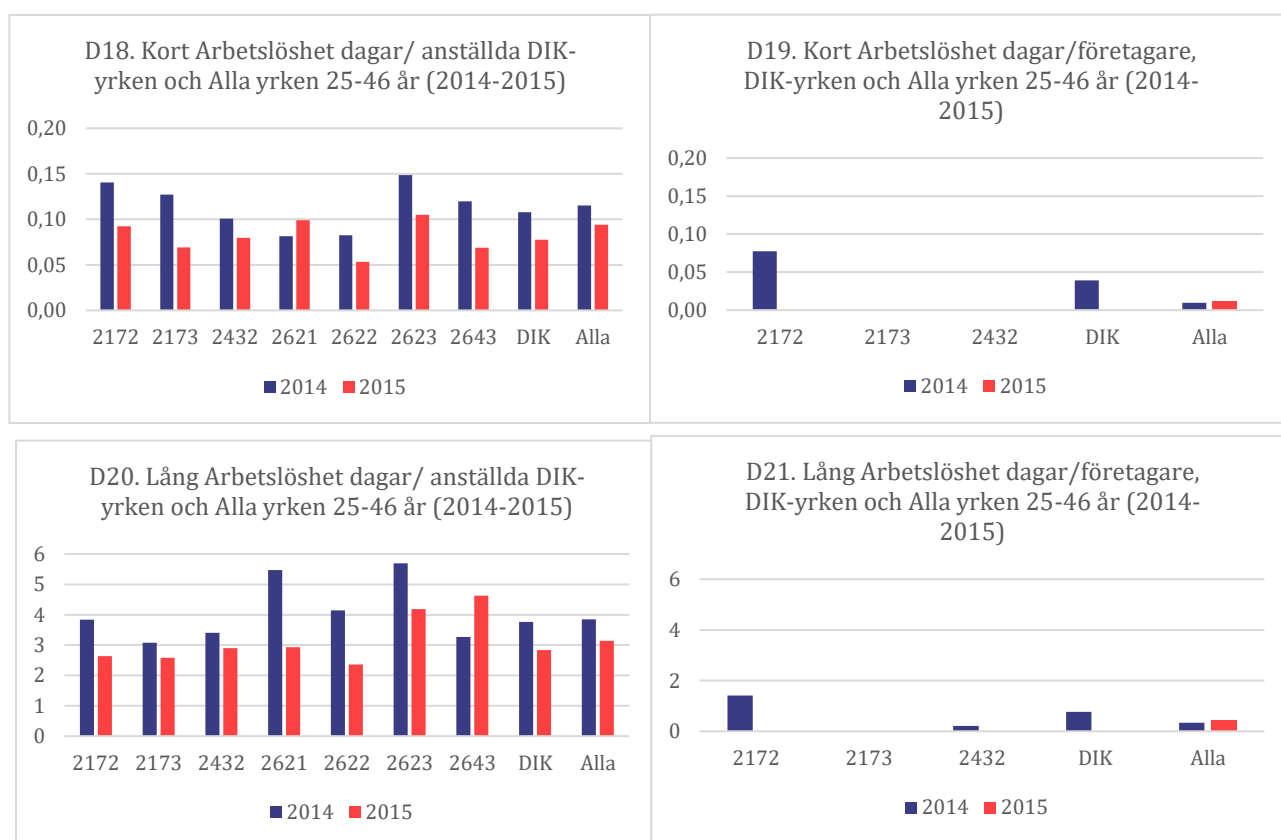
Arbetslöshet delas i *Kort* och *Lång arbetslöshet*. Med *Kort arbetslöshet* (D16) avses arbetslöshetsperioder genererade av en individ, som inte överstigit 22 vardagar under ett år. Med *Lång arbetslöshet* (D17) avses perioder genererade av en individ, som har överstigit 22 vardagar under ett år.

D16 och D17 visar avvikelserna mellan arbetslöshetsdagar per yrkesaktiv för företagare och anställda (skillnad mellan punkt och stapel), samt skillnaden i mäns och kvinnors arbetslöshet, och skillnader mellan DIK och övriga yrken (skillnad mellan blå och grön).

Vi ser en tydlig och konsistent skillnad i arbetslöshetsdagar mellan företagare och anställda. För flera DIK-yrken är arbetslösa egenföretagare

så få att datan är att betrakta som obefintlig. För 2015, finns inga arbetslöshetsdagar registrerade för företagare inom DIK-yrken och bland övriga yrken är skillnaden genomgående mycket stor (5–10 gånger). Endast observationen för kvinnor *Alla (anställda)*, i lång arbetslöshet, 2015 visar på ett högre antal dagar bland företagare jämfört med anställda. Skillnaden mellan män och kvinnor är mycket liten. Det är även skillnaden mellan 2014 och 2015, även om en viss nedgång observeras för 2015.

D18–D21 visar kortvariga (D18 & D19) och långvariga (D20 & D21) perioder av ersatta dagar i arbetslöshet uppdelat efter yrken, samt anställda (D18 & D20) och företagare (D19 & D21). Yrkesgrupper som utelämnats är de där statistik av sekretesskäl inte kan lämnas ut, eller där underlaget för statistiken är för litet (enstaka individer). De uteslutna yrkena är därför de med ett litet antal individer.

Bland anställda observeras ingen större skillnad i ersatta arbetslöshetsdagar, *Bibliotekarier och arkivarier (2622)* har lägst antal dagar medan *Arkeologer och specialister inom humaniora m.m. (2623)* avviker med något fler dagar både vad gäller korta och långa arbetslöshetsperioder. DIK-yrken avviker generellt inte från andra yrken.

Statistiken för arbetslöshetsdagar gällande egenföretagare visar på mycket lågt utnyttjande. För flera kategorier saknas registrerade dagar helt och resultaten genereras i princip bara av den största gruppen företagare, *Grafisk formgivare m.fl.* (2172). Detta belyser återigen att resultaten bör tolkas försiktigt, men att utbetalning av ersättning för dagar i arbetslöshet verkar vara ovanligt bland egenföretagare.

Kommentar arbetslöshetsförsäkring

Skillnaderna i nyttjande är stora, och likartade både för korta och långa perioder i arbetslöshet.

Den svenska ekonomin återhämtade sig under 2014 och 2015, och arbetslösheten föll. En sådan ekonomisk fas kan påverka grupper olika och det är möjligt att egenföretagare påverkades tidigare än anställda av den ökade ekonomiska aktiviteten. De skillnader som syns i underlaget är dock stora och påverkas sannolikt också av reglerna för arbetslöshetsförsäkringen.

Kravet på nedläggning av företaget utgör en stor barriär för egenföretagares möjlighet att nyttja arbetslöshetsförsäkringen. Längre perioder av sammanhållen statistik är önskvärt, men resultaten av denna sammanställning tyder på att de formella barriärerna för egenföretagare resulterar i ett lägre nyttjande av arbetslöshetsförsäkringen bland egenföretagare jämfört med anställda.

Slutdiskussion

Att svara på hur socialförsäkringssystemen fungerar för egenföretagare är komplext. Varje försäkring har egna regler och karakteristika. För ett uttömmande svar bör varje försäkring belysas med en rapport, baserad på individdata över nyttjande och yrke. Det är inte något som har kunnat göras i denna rapport, här presenteras översiktliga indikationer på hur nyttjandet ser ut bland företagare och anställda i allmänhet och inom vissa specifika DIK-yrken. Yrkena skiljer i kultur, fysiska förutsättningar, ålders- och könssammansättning. Vissa aspekter särskiljs här och ansträngningar har gjorts för att belysa frågan från olika håll med en liknande grupp yrkesaktiva.

Statistiken som rapporten baseras på är beställd från SCB:s RAMS-register. Det garanterar god kvalitet på underlaget. Trots det finns risk att grupper inte är representerade och att utfallen är underrapporterade. De som inte är representerade utgörs av individer utan yrkeskategorisering. Dessa är till stor del unga och egenföretagare. Många är individer med svag förankring på arbetsmarknaden som därför är svåra att kategorisera i en yrkesgrupp. De utan yrkeskategori är också oftare arbetslösa och sjukskrivna, vilket tyder på att gruppen avviker på flera sätt från befolkningen i övrigt. Att gruppen plockats bort medför därmed att rapporten fokuserar på situationen för relativt välförankrade individer på

arbetsmarknaden. Detta som kan ses som en styrka eller svaghet, men är något läsaren bör ha i åtanke.

Resultaten tyder på att nyttjandet av de sociala försäkringssystemen, så som det definierats här är mycket lika när det gäller föräldraledighet och VAB. Detta sammanfaller med att reglerna för nyttjande av dessa system är relativt lika för egenföretagare och anställda.

Gällande sjukförsäkringen framträder en tydlig skillnad mellan korta och långa sjukfall, där korta sjukfall är vanligare bland anställda jämfört med egenföretagare. Bland de längre sjukfallen är skillnaden mycket liten eller obefintlig. Detta ligger i linje med att regelsystemet har högre "självrisk" för egenföretagare än för anställda i början av varje sjukskrivningsperiod, eftersom systemet med karensdagar skiljer sig åt för egenföretagare respektive anställda.

För arbetslöshetsförsäkringen är skillnaderna i nyttjande mellan egenföretagare och anställda som störst för de olika socialförsäkringssystemen. I flera fall saknas helt observationer för ersatta arbetslöshetsdagar för egenföretagare, men något sådant observeras inte bland anställda. Detta sammanfaller med en återhämtning i samhällsekonomin som eventuellt påverkar egenföretagare kraftigare än anställda. För att få arbetslöshetsförsäkring krävs även att en företagare har lagt företaget vilande eller avvecklat det. Det skapar med stor sannolikhet en barriär för egenföretagare att registrera sig för arbetslöshetsförsäkring vid arbetslöshet, men även för att registrera sig som betalande medlemmar. För att få inkomstrelaterad ersättning från en a-kassa behöver individen ha varit medlem i minst tolv månader. Om regelsystemen leder till att egenföretagare väljer att avstå medlemskap blir konsekvensen att de, även om möjligheten till fortsatt arbete är uttömd, inte kommer att kunna ansöka om arbetslöshetsförsäkring.

Är det olika behov som driver resultaten? Att behoven av socialförsäkringarna skiljer mellan egenföretagare och anställda är inte otrolig. Som egenföretagare kan möjligheten att arbeta sjuk, eller att ha en flexibel arbetssituation vara större. Det kan även vara så att egenföretagare i praktiken har svårt att inte arbeta vid egen eller barns sjukdom, samt att tider med färre uppdrag kan pareras med andra inkomster på ett sätt som minskar behovet av de sociala försäkringarna. När regelsystemet är lika för egenföretagare och anställda, som vid föräldraledighet, VAB och längre sjukfall är emellertid även nyttjandet liknande. Detta tyder på att det är regelsystemen i sig, och inte behovet av försäkringarna, som driver resultaten. I så fall arbetar företagare oftare sjuka och är i högre grad arbetslösa utan ersättning på grund av regelsystemets utformningar.

Källor

Försäkringskassan (2018). *Anmälan Karenstid på sjukpenning*, Försäkringskassan nr: K 5165 (002 F 004) (2018-02-22).

Försäkringskassan, 2016. *Sjukfrånvaro per bransch och sektor*, Statistikbilaga till pressmeddelande, Försäkringskassan, november 2016

ISF (2012:8). *Sjukfrånvaro och vård av barn bland företagare*, Rapport 2012:8, Inspektionen för Socialförsäkringen, (S2012/2759/FST)

Proposition 2012/13:1, utgiftsområde 12. *Ekonomisk trygghet för familjer och barn*.

Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB. Senaste publicering 2017-11-30.

RiR (2018:1). *Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare*. Riksrevisionen, rapport 2018:1.

SCB (2017). *Antalet sjukdagar ökade*, Statistiknyhet från SCB 2017-03-07 9.30

Österlund 2014. *Effekter av förlängd karenstid i den allmänna sjukförsäkringen för egenföretagare*, Ekonomisk Debatt, nr 2 2014

Bilaga

Tabell B1. Yrkesställning inom DIK-yrken samt alla yrkesklassificerade individer (2015).

	2172	2173	2432	2621	2622	2623	2643	DIK	Alla
Anställda	4246	1316	11414	1384	6333	893	1083	2666 9	300707 0
Företagare	512	129	253	17	7	0	31	949	55172
Summa	4758	1445	11667	1401	6340	893	1114	2761 8	306224 2